

نابرابری های اجتماعی

نوشته: دکتر علی اصغر مقدس

انتشارات بهمن برنا

۱۳۹۹

سرشناسه	:	مقدس، علی اصغر، ۱۳۳۱-
عنوان و نام پدیدآور	:	نابرابری های اجتماعی نوشته علی اصغر مقدس
مشخصات نشر	:	تهران: انتشارات بهمن بونا، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۲۲۲ ص: مصور، جدول، نمودار.
شابک	:	۸۰۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۶۲۲-۹۵۰۳۹-۲-۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه
موضوع	:	برابری
موضوع	:	Equality
موضوع	:	برابری-ایران
موضوع	:	Equality-Iran
موضوع	:	قشر بندی اجتماعی
موضوع	:	Social Stratification
موضوع	:	برابری (اسلام)
موضوع	:	Equality-Religious aspects-Islam
موضوع	:	برابری
موضوع	:	Social Classes
رده بندی کنگره	:	H...
رده بندی دیویی	:	۵۷۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۸۷۱۶۳۳

بهمن بونا (نشر تخصصی علوم اجتماعی)

نابرابری های اجتماعی

نویسنده: دکتر علی اصغر مقدس

چاپ و صحافی: مؤسسه حیدری

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۹

شماره کل: ۱۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۵۰۳۹-۲-۸

تلفن انتشارات: ۸۸۰۸۹۴۶-۸۸۰۸۹۴۱

www.bahmanborna.ir

bahmanborna@yahoo.com

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

این اثر مشمول قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ایران می باشد. تصویربرداری و تکثیر از تمام یا بخشی از اثر به هر شکل و بدون دریافت مجوز کتبی و قبلی از ناشر ممنوع است.

فهرست

۱۲	پیش‌گفتار.....
۱۵	فصل اول: مفاهیم نابرابری اجتماعی.....
۱۵	مقدمه.....
۱۵	طرح مسأله و پرسش‌ها.....
۱۶	نابرابری‌های اجتماعی چیست؟.....
۱۶	رابطه نابرابری و طبقه اجتماعی.....
۱۷	سابقه و خصوصیات طبقه اجتماعی.....
۲۰	انسان‌ساز اجتماعی.....
۲۵	رابطه طبقه و بندهای اجتماعی.....
۲۶	پایگاه اجتماعی چیست؟.....
۲۸	قدرت چیست؟.....
۲۹	شغل.....
۳۱	کار.....
۳۳	درآمد.....
۳۳	چشم‌اندازهای تاریخی و آشنایی با برخی مفاهیم دیگر.....
۳۳	برده‌داری.....
۳۵	کاست چیست؟.....
۳۵	نظام جاتی و کاست.....
۳۸	فئودالیسم.....
۴۱	اهمیت مطالعه نابرابری در جامعه.....
۴۲	توجیه نابرابری.....
۴۲	چشم‌اندازهای نابرابری اجتماعی.....
۴۴	چه کسانی نابرابری را عادلانه می‌دانند: برنامه کاهش نابرابری.....
۴۵	سیاست و برنامه‌های کاهش نابرابری.....
۴۵	تحرک اجتماعی.....
۴۹	حکومت، برنامه‌ها، قانون و نابرابری اجتماعی.....
۵۰	سرمایه‌گذاری و منافع مردم.....
۵۱	پیامدهای نابرابری اجتماعی.....
۵۱	نتیجه‌گیری.....
۵۲	منابع.....
۵۵	فصل دوم: نابرابری اجتماعی در منابع اسلامی.....
۵۵	مقدمه.....

۵۵	منابع اسلامی
۵۵	دیدگاه قرآن در پیوند با نابرابری‌ها
۵۷	امام علی (ع) و مسأله نابرابری‌ها
۵۸	سرزنش دنیا و تشویق به خویش‌داری در زندگی
۶۰	در دلداری تهیدستان و سرزنش حسد
۶۲	عهدنامه مالک اشتر و طبقات اجتماعی
۶۳	طبقات اجتماعی
۶۸	خلاصه
۶۸	نابرابری اجتماعی و دیدگاه حکمای اسلامی
۶۹	ابو محمد محمد غزالی و نابرابری‌های اجتماعی
۷۰	نفک رالی
۷۰	نابرابری و طبقات: نظر ابوحامد محمد غزالی
۷۱	مسائل جمعی و ازدوم
۷۳	دین و اقتصاد
۷۵	طبقات اجتماعی
۸۳	رابطه قدرت سیاسی و مال
۸۷	عبدالرحمن بن خلدون
۸۷	زندگی
۸۸	قدرت و پیامد آن
۹۰	نقد فلسفه اجتماعی
۹۴	دیدگاه جمهوری اسلامی و نابرابری‌ها
۹۷	برنامه‌های پس از انقلاب
۱۰۰	نتیجه‌گیری
۱۰۲	منابع
۱۰۳	فصل سوم: دیدگاه‌های جامعه‌شناسان در مورد نابرابری
۱۰۳	نظریه‌های معاصر نابرابری اجتماعی
۱۰۳	دیدگاه کارکردی قشربندی اجتماعی
۱۰۶	نظریه‌های نوین نابرابری و طبقات اجتماعی
۱۰۷	رالف دارندرف
۱۰۷	مفهوم طبقه
۱۰۹	قدرت و تضاد
۱۱۰	طبقه متوسط جدید
۱۱۱	خلاصه و نقد نظریات دارندرف
۱۱۲	جرالد لنسکی
۱۱۲	زندگی
۱۱۳	اندیشه لنسکی و نابرابری اجتماعی

۱۱۸	نقد نظریه لنسکی
۱۱۹	اریک اولین رایت، مارکسیسم تحلیلی
۱۱۹	اندیشه رایت در مورد نابرابری
۱۲۱	انواع استثمار
۱۲۴	مشکل طبقه متوسط
۱۲۶	آرمان شهر واقعی
۱۲۸	نقد
۱۲۹	اندیشه پیر بردیو
۱۲۹	زندگی و کار
۱۳۱	نابرابری ای اجتماعی
۱۳۱	مفاهیم رابطه‌ای
۱۳۵	انواع سرمایه و طبقات اجتماعی
۱۴۱	طبقات اجتماعی
۱۴۵	نقد نظریه نابرابری پوردیو
۱۴۶	اندیشه آنتونی گیدنز
۱۴۶	نابرابری‌های اجتماعی: اختاری و جنس طبقات
۱۴۶	زندگی
۱۴۷	نابرابری اجتماعی
۱۵۲	طبقه بالا در جامعه سرمایه‌داری
۱۵۳	طبقه متوسط
۱۵۴	طبقه کارگر
۱۵۵	طبقه کارگر جدید
۱۵۶	آینده جامعه طبقاتی
۱۵۷	طبقات و تضاد طبقاتی
۱۵۸	نقد نظریه آنتونی گیدنز
۱۵۸	راندال کالینز
۱۵۸	زندگی
۱۵۹	قشربندی موقعیتی: نظریه نابرابری خرد - کلان
۱۶۲	قشربندی اجتماعی
۱۶۶	گروه‌های پایگاهی
۱۶۸	قدرت
۱۷۰	چگونگی قشربندی جوامع
۱۷۲	فرهنگ طبقاتی
۱۷۳	نقد نظریات کالینز
۱۷۳	نظریه‌های رابطه سیاهان و سفیدان و نابرابری‌ها در آمریکا
۱۷۳	نظریه ایلیا اندرسون

۱۷۷	نظریه روث کامبرگ: نابرابری در پسا نژادگرایی
۱۷۹	نتیجه گیری
۱۸۰	منابع
۱۸۵	فصل چهارم: شاخص های نابرابری اجتماعی و فقر
۱۸۵	مقدمه
۱۸۶	شاخص نابرابری اقتصادی
۱۸۶	ضریب جینی
۱۸۷	شاخص جینی در سال های اخیر
۱۸۸	متن لورنز
۱۸۹	ضریب جینی
۱۹۰	معنای ضریب جینی
۱۹۵	کاست های ضریب جینی
۲۰۰	شاخص نابرابری اتکینسن
۲۰۵	شاخص کاهش تنوع
۲۰۸	شاخص های فقر
۲۰۸	تعریف فقر
۲۰۸	شاخص فقر
۲۱۱	شاخص شکاف فقر
۲۱۲	شاخص واتز
۲۱۳	شاخص سن
۲۱۴	شاخص سن - ککوانی
۲۱۵	شاخص بلک اوربی - دونالدسون
۲۱۶	شاخص های نابرابری اجتماعی
۲۱۸	شاخص نابرابری در سلامت
۲۱۹	شاخص های نابرابری بین المللی
۲۲۰	شاخص توسعه انسانی
۲۲۰	نسبت پالما
۲۲۴	شاخص نابرابری تنظیم یافته توسعه انسانی
۲۲۷	نتیجه گیری
۲۲۹	منابع
۲۳۱	فصل پنجم: منابع و خاستگاه های نابرابری
۲۳۱	مقدمه
۲۳۱	آموزش، شغل و نابرابری اجتماعی
۲۳۲	دسترسی به آموزش
۲۳۳	پیامدهای آموزش
۲۳۵	نابرابری شغلی

۲۳۹	تکنولوژی و نابرابری
۲۴۱	دیدگاه‌هایی در رابطه تکنولوژی و نابرابری
۲۴۵	نابرابری در فناوری‌های ارتباطی - اطلاعاتی
۲۴۷	نظریه نابرابری فرهنگی
۲۵۳	نابرابری جنسیتی
۲۵۷	نظریه نابرابری جنسیتی
۲۵۸	منشأ دعوی حقوقی
۲۶۰	نادیده گرفتن حق مالکیت
۲۶۰	کشتار ناموسی
۲۶۱	از مهر
۲۶۲	فقدان حمایت قانونی
۲۶۲	تست‌های دختران خردسال
۲۶۲	کار خانوار
۲۶۳	زنان در «رنگ‌ها»
۲۶۴	عقب‌افتادگی دیدگاه در سنت
۲۶۴	موقعیت زنان در ایران: دوران مدرن، رضاشاهی
۲۶۴	نوسازی و شبه مدرنیت
۲۶۸	آموزش زنان
۲۶۸	بررسی حقوق اجتماعی اقتصادی زنان: عصر پهلوی
۲۶۹	بررسی جایگاه و وضعیت زنان در نظام خانوار
۲۷۰	نابرابری جنسیتی و نژادی در کار
۲۷۱	نژاد، قومیت و نابرابری اجتماعی
۲۷۳	جهانی‌شدن و نابرابری
۲۷۴	نتیجه‌گیری
۲۷۶	منابع
۲۸۱	فصل ششم: پیامدهای نابرابری‌های اجتماعی
۲۸۱	مقدمه
۲۸۱	نابرابری اجتماعی و فراغت و سبک زندگی
۲۸۳	تعریف سبک زندگی
۲۹۰	جمعیت: زک و زای
۲۹۲	شرایط ایران
۲۹۳	نابرابری و وضع سلامت
۲۹۴	نابرابری و خشونت
۲۹۵	خشونت در خانواده و ناپایداری آن
۲۹۵	از هم‌گسستگی و خشونت در خانواده
۲۹۷	خشونت علیه زنان در ایران

۳۰۰	طبقات اجتماعی و خشونت خانگی
۳۰۰	طلاق و نابابرداری خانواده
۳۰۳	نابرابری اجتماعی و آسیب‌های اجتماعی
۳۰۳	نابرابری و بزهکاری
۳۰۶	نابرابری و بزهکاری خشونت‌بار
۳۰۸	جرایم یقه‌سفیدان
۳۱۰	تخلف یقه‌سفیدان
۳۱۲	نابرابری اجتماعی و ناآرامی‌های اجتماعی
۳۱۶	نابرابری و تضاد در جامعه
۳۱۸	نابرابری انقلاب
۳۲۰	نظریه نابرابری اجتماعی و انقلاب
۳۲۶	نتیجه‌گیری
۳۲۷	منابع
۳۳۱	فصل هفتم: نابرابری اجتماعی در آینه جمعیت و آمار
۳۳۱	مقدمه
۳۳۱	دگرگونی شغلی و طبقه
۳۳۳	آمار و ارقام مشاغل
۳۳۴	ساختار جمعیت ایران
۳۳۴	جمعیت شهری و روستایی
۳۳۹	بیکاری
۳۴۱	برخی از امکانات در اختیار خانوارها
۳۴۲	تغییر در سطح سواد و بهداشت
۳۴۲	فعالیت‌های اقتصادی و شغلی
۳۴۴	گروه‌های عمده مشاغل
۳۴۶	وضع شغلی
۳۴۸	درآمد حاصل از کار
۳۵۱	درآمد و هزینه‌ها
۳۵۴	بیکاری و درآمد
۳۵۶	نتیجه‌گیری
۳۵۸	منابع
۳۵۹	فصل هشتم: نابرابری اجتماعی در ایران
۳۵۹	مقدمه
۳۵۹	نمای کلی اقتصاد ایران
۳۶۲	نابرابری اجتماعی در تاریخ ایران
۳۶۶	زمین‌داری در دوران صفوی
۳۶۷	طبقات اجتماعی در دوران قاجار

۳۷۱	مواجب دستگاه اداری
۳۷۳	طبقات در زمان رضاشاه
۳۷۷	دوران محمدرضا پهلوی
۳۷۷	نابرابری‌ها در دوران محمدرضا پهلوی
۳۷۸	دولت اجاره‌ای و نابرابری
۳۷۸	ویژگی‌های اقتصاد اجاره‌ای
۳۷۹	دولت رانتی
۳۷۹	نابرابری اجتماعی
۳۸۱	نابرابری در ایران پس از سلسله پهلوی
۳۸۲	معیار عدالت اجتماعی
۳۸۴	نابرابری‌های جنسیتی
۳۸۵	تعلیم و آموزش در جمهوری اسلامی ایران
۳۸۵	آموزش زنان
۳۸۶	مرگ و میر زنان
۳۸۷	سالخوردگان
۳۸۸	بازنشستگان
۳۸۹	نابرابری‌های اجتماعی به زبان آمار
۳۸۹	مسکن و نابرابری اجتماعی
۳۹۲	شاخص نابرابری: ضریب جینی در ایران
۳۹۳	نابرابری شهر و روستا
۳۹۴	طبقه متوسط ایران
۳۹۵	طبقه متوسط جدید
۳۹۷	فقر پس از انقلاب
۳۹۸	نتیجه‌گیری
۴۰۱	منابع
۴۰۷	فصل نهم: کاهش نابرابری اجتماعی
۴۰۷	نابرابری اجتماعی در جهان
۴۰۹	تأثیر نابرابری
۴۱۶	برنامه‌های دولت
۴۱۷	تحرك اجتماعی
۴۱۹	آینده نابرابری اجتماعی در ایران
۴۲۰	کاهش نابرابری در بین کارگران
۴۲۳	نتیجه‌گیری
۴۲۶	منابع

پیش گفتار

نابرابری چیست که همه به دنبال جامعه‌ی عادلانه می‌گردند. از نابرابری‌های غارنشینان، تا قرون وسطی، تا مارکس، تا در این مملکت همه از نابرابری صحبت می‌کنند و دوی خود را در برابری می‌جویند. در دوران گذشته دو طبقه بیشتر نبود، یا خان بود و رعیت، یا شاه و عوام، یا مغ و دینداران. امکان دارد که بتوان جامعه برابر را تشکیل داد، یا برابری چیزی است که بالاخره برخی برابرتر هستند، اما نابرابری را نمی‌شود زدود. می‌توان آن را کم کرد ولی نمی‌شود آن را زدود. بالاخره شغل‌ها با هم مساوی نیستند و بعضی‌ها از نظر منزلت و از لحاظ اقتصاد، پُر درآمدتر از دیگرانند. مثلاً ساختمان‌سازها ثروتمندتر از دیگران هستند. وقتی پای طبقات اجتماعی به میان آید، آن هم مشکل دیگری می‌شود که معمولاً تعدد طبقه یا سه است یا پنج است یا شش طبقه یا ... اگر سه طبقه داشته باشیم طبقه‌ی بالا، طبقه‌ی متوسط و طبقه‌ی کارگر. این سه طبقه مطابق طبقات پنج باشد عبارتند از قدرت اقتصادی، خشونت نمادی، سرمایه اجتماعی، قدرت تخصصی و قدرت سیاسی. شش طبقه‌ای نظریه دیگری است که طایفه‌های بیان می‌کند: اقتدار، هم‌گروه آمرانه، گروه ذینفع، توزیع دوگانه، نهادی شدن، شبه خروه. آ‌ها به شغل را وارد طبقه می‌کنند به تعداد گروه‌های شغلی که عبارت از چهارده می‌شود. به معرفی می‌کنند که عبارت خواهد بود از متخصصان، مدیران، کارمندان، مشاغل فروش متخ‌صان، عادی، کشاورزان، مشاغل تولیدی، مشاغل خدماتی، تولیدی متوسط، کارمند سطح پایین، مشاغل فروش، کارگران تولیدی، کارگران خدماتی و کارگران کشاورزی، که این مطالب را در تحت مشاغل اشاره نمودم.

نابرابری درد بی‌نوابی است که هر که را در بر می‌گیرد، او را دچار حزن و رنجش می‌کند. آن که به خانه می‌آید و نمی‌تواند شکم فرزندانش را سیر کند چه بهانه‌ای دارد. نابرابری انسان را بی‌عزت و بینوا نموده و او را به افلاس می‌کشاند و راهی برای او باقی نمی‌ماند که خود را حراج کند. این همه اعتیاد، که از سر و صورت شهر می‌بارد تقاص ماست که هیچ کمکی از دست مرفهان نمی‌آید که مالیات دهند تا مستمندان کم و کمتر شوند یا این که گدایی، اختلاس و ... و یا پخش مواد مخدر کنند و ننگ بکشند.

اکنون در جامعه شاهد کسانی هستیم که بیش از ۲۰٪ درصد نیستند و از راه‌های رانت، قاچاق، سودجویی و مواد مخدر به ثروت‌های کلان رسیده‌اند. آن‌هایی که ثروت این ملت را به تاراج می‌برند، هیچ متوجه نیستند که چه حقی به گردن این مملکت دارند.

و یا زمانی که سرمایه را سرزنش می‌کردیم و به کمک شوروی آمده بودیم، کجا بودند آن‌هایی که از سرمایه دفاع می‌کردند و آن را برای جامعه مطلوب می‌داشتند که سرمایه رونق‌دهنده کار و صنعت است و خدمات گردشگری را افزایش می‌دهد که به واسطه آن بسیاری به کار مشغول می‌شوند. مصیبت آن است که نفت که آمد همراه آن رانت هم آمد و بسیاری سود می‌هنگفتی به جیب زدند. نه این که نفت بد است، نفت باید صرف زیراخت شود و بقیه سرمایه هم از طریق مالیات ایجاد شود. آن‌هایی که نفت ندارند چگونه به صنعت می‌رسند، از آن دوره نیز گذشته و به دوران مدرن رسیده‌اند.

انگار همه دنیا به سر ما خراب شده است. در کشورهای غربی ده ساعت در روز کار می‌کنند، برای همین است که بارها به آن‌ها بالاست اما بازده کار ما پایین (یک ساعت یا کمتر) است. مثلاً کارمندانی که کسی خواهد حقوقشان به اندازه یک استاد باشد، نمی‌دانند که یک استاد چقدر زجر کشیده تا یک استاد شده. به این حد رسیده است. آن‌ها با یک دیپلم که در اوایل انقلاب ارده کرده بودند به مسیح بیلم به هند، پرا باید مساوی باشند. کشورهایی که در صنعت پیش رفت کرده‌اند نه تنها کار می‌کنند، تا سرمایه‌گذاری را تسهیل کنند بلکه هر کس اختراعی و فضیلتی دارد عرصه میدان برابر او تنگ نیست. هیچ انسانی از تنبلی به جایی نمی‌رسد. کسانی که برای لاتاری اقدام می‌کنند ایرانی هستند و تازگی هندی‌ها هم به جمعشان اضافه شده‌اند. چرا همیشه به دنبال مال مفت می‌گردیم؟! در عوض باید اراده داشته و نان در سفره دیگران قرار دهیم. کسانی که از هر کوشش و تلاشی دست می‌کشند باید به آن‌ها افتخار کرد. آن‌هایی که بر تلاش خود می‌افزایند در سیاست همین گونه است، در صنعت به همین روال و در اقتصاد هم همین طور.

ولی ما که کسی را بالای دست خود نمی‌خواهیم و صنعتی را بالای دست نمی‌پسندیم، کجا به صنعت می‌رسیم؟ وقتی یک کارخانه تولید خودرو دارای مدیری است فرمایشی که در چند روز بار خود را می‌بینند و کنار می‌رود، وقتی یک فرد کارآ و خلاق را که کامیون می‌سازد منکوب می‌کنیم و راه او را می‌بندیم و ... چه سان می‌خواهیم رونق داشته باشیم و صنعت را ازدیاد دهیم؟

علی اصغر مقدس